

WWW.UNLIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 3. У Сомбору 15. фебруара 1881. Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уређивштву „Школског листа“ у Сомбор.

ГОВОР НА СВЕТОСАВСКОЈ СВЕЧАНОСТИ

у србској учитељској школи сомборској 14. јануара 1881.

(Свршетак.)

наше се време држи, да је народна школа разсадник просвете народне. „Чија је школа онога је и будућност, и каква је сада у којег народа школа, онака ће му бити и најближа будућност. Тако говоре мудри државници нашега века! Ако је то тако, — а не да се порећи, да није тако, — онда нам ваља сво старање обраћати на одржање и унапређење србске народне школе, те светосавске баштине наше.

Између различитих народних школа, што сада у свету постоје, за нас Србе јамачно је најбоља вероисповедна православна србска народна школа. Само таку је школу замишљао и основао наш просветитељ; само таквих школа ми до најскоријег времена имађасмо; само у таким школама даје се неговати и у склад доводити религиозно-морално васпитање и умно образовање младежи; само се у таквим школама слободно и безазорно неговати могу: име и језик, вера и добре народне особине, које се од старине затекоше у народу нашем.

Вероисповедне народне школе имају сјајну, вековима ујамчену прошлост код свију европских народа; њима се има захвалити, што су народи средње и западне Европе просветом својом и благостањем далеко надмашили оне народе, који су под притиском излама у оковима стењали, или су се вековима морали борити противу дивљих и сурових чета агарјанских стражећи на стражи за слободу осталих народа, који се под упливом хришћанске просвете слободно развише и до садашње своје славе и напредка дођоше! Па и у нашем драгом отачаству угарском и данас још највећи део народних школа, — има их

на броју преко 13000 —, јесу школе вероисповедне. Такве су школе и земаљским законом за јавне наставне заводе признате, ако само одговарају постављеним прописима истога закона! С тога и ми слободно можемо и дужни смо се старати за одржање наших вероисповедних школа. Оне су под заштитом и окриљем наше свете цркве и с њоме у најтешњој заједници најјачи бедем и најснажнија обрана наша. Оне су нам разсадници праве просвете народне!

Те вероисповедне школе наше сачувати и унапредити, а немили околностима и против воље народне испод окриља црквене самоуправе наше одузете школе србске законитим путем под исто окриље повратити; то је, по моме мњењу, главни задатак и србског народног сабора, и наших црквених великодостојника и црквено-просветних власти, и црквених обштина наших.

Но и ми сви, као чланови рода србског, морамо све наше силе напрегнути, да сачувамо, одржимо, одбранимо и унапређујемо школе наше. Пречасни свештеници наши по светом позиву свом, као просветитељи народни, треба да буду први и највећи пријатељи и браниоци школе и учитељства; народни учитељи треба да точним вршењем својих васпитатељских и наставничких дужности, а особито својим примерним религиозно-моралним владањем, подижу и омиле народу школу и просвету; родитељи србски треба да своју децу у србске вероисповедне школе шаљу и да и домаћим добрим васпитањем своје деце њихово напредовање у школи подпомажу; а они срећни синови рода србског, које је Бог земаљским благом изобилно благословио, нека слеђују примеру бесмртних мецената србских: Саве Текелије, митрополита Стратимировића, владике Платона Атанацковића, дике и поноса ове учитељске школе —, по којног суграђанина нашег Јефте Михајловића, и најновијег добротвора србског вретног родољуба Атанасија Гереског, — па нека дижу благодарјенија и семеништа за младеж србску, што се на службу цркве и народа у богословији и у учитељским нашим школама приправља, ил нека оснивају и разширују вероисповедне народне школе и подижу стручне ратарске, занатлијске, трговачке школе, и школе за женску радиност, где то потреба и околности изискују! То су данашњим даном задужбине и најнужније и најкорисније и најспасоносније. То су живи и вечити споменици, које никакво време, никава непогода уништити неће.

К вама се сада обраћам млади синови рода србског, драги ученици наши! Ви сте из различитих крајева србских дошли у ову учитељску школу, да се у њој за учитеље младога параштаја србског спремате, како би на стази живота свог могли послужити у школи србској као ваљани дечији васпитатељи. Намера је ваша племенита; јер васпитати човека у њежном добру детињства, добар темељ положити његовом правном и умном образовању; изводити народу свом и отачанству побожне, добродетељне и просвећене синове и кћери; то је доиста позив узвишени, то је рад, који признавање и уважавање свију добрих људи у пуној мери заслужује.

Будите дакле свестни тог светог и племенитог позива, за који се спремате! Слушајте с вољом и пажњом науке, које вам наставници ваши предају; учите се радо и свесрдно користним за вас наукама, језицима и вештинама; слеђујте благонамерним, отчинским саветима својих наставника; навикавајте се своје ученичке дужности с вољом и преданошћу вршити, па ће вам лаке и миле постати у своје време дужности позива учитељског, за који се овде спремате! Угледајте се у том на дивни пример првог просветитеља србског светога Саве, који је оставио владалачке дворе својих родитеља и сва блага овога света да са самопрегоревањем служи Богу и просвети народа свога! У овом заводу само се полаже темељ образовању вашем; показује вам се правац будућег васпитатељског вашег рада, а сав живот ваш мора бити продужење тог рада, мора бити за вас непрекидно вештбалиште у усавршавању и напредовању у врлинама, у наукама и у вештини васпитатељској. Сећајте се с благодарношћу овога завода, и служите му целог живота на част и на дику савестним вршењем дужности, примерним религиозно-моралним владањем својим! Поштујте своје учитеље као највеће добротворе своје, не само док сте под њиховом руком, него их се са пијететом сећајте и онда, кад сами на делу осећати станете терете звања учитељског. И запамтите ово: Само благодаран ученик може бити ваљан учитељ, а човек, који се неблагодаран показује онима, који се око образовања његовог својски потрудише, незаслужује, да му родитељи децу на васпитање поверавају, незаслужује, да се налази у частном друштву учитељском! Такав је нечовек најгаднији изрод људски! — — —

А ви благообразне кћери рода србског, што се у овом

храму народне просвете за васпитатељице малених Србкињица припремате! Својим примерним владањем, својим прилежањем и добрим успехом у наукама покажите, да сте достојне онога старања и оне пажње, која вам се у овом заводу указује! Докажите на самом делу, да су у србском духу васпитане учитељице најбоље васпитатељице женској деци србекој! Ваших старијих сестара, србских народних учитељица, које су у овом заводу училе, неуморно прилежање, извртно владање и осве-дочени васпитатељички рад, разгонио је већ предрасуде многих србских породица, које држаху, да само туђинке могу бити васпитатељице младих Србкињица — Угледајте се на њи, и сле-дујте примеру њиховом! Ваша ревност, ваше одушевлење за просвету народну, ваш неуморни труд и ваша оданост к ра-ду васпитатељичком, нека вас прате на стази живота вашег, да предузети просветни задатак свој решавате савестно, васпита-вајући и настављајући кћери србске, а тим и ширећи добар глас овога завода по србскоме свету!

И још једанпут, многуважени зборе! — Љубимо сви ми србеко име, србски језик и свету цркву нашу православ-ну; заузимајмо се својски за одржање србске народне вероис-поведне школе, тог најјачег бедема нашег народног обстанка; надтичимо се сви, мали и велики, у племенитом ревновању за благо њено; — недајмо је, неупуштајмо је испод окриља наше црквене самоуправе; него је чувајмо, бранимо, подпомажимо; те тим доказујмо свету да смо достојни, да као народ живимо међу другим просвећеним народима; и да смо се кадри и у најнемилијим околностима одржати, као народ свестан, као на-род разборит, као народ пун народног поноса! Само тако про-славићемо ми достојно успомену првог просветитеља нашег све-тога Саве! Само тако ћемо у стању бити подићи њему у сла-ву у народу нашем вечити сјајни споменик, који најбоље при-личи великом духу његовом, а тај је споменик народна просве-та у духу православне вере и миле наше србске народности.

В.

ШКОЛЕ У ИНДИЈИ. *)

Праће народне школе Хинда налазе се или у предворју каквог хиנדског храма или моншеје, или деца одлазе у кућу учитељу. Учитељско достојанство је као и друга звања наслеђено у извесној породици или се

*) Извод из интересантног дела Е. Шлагинтвајта о Индији (Indien in Wort und Bild.)

какав брамански калуђер настани за време док киша пада у ком селу као учитељ, али и трговчићи па и пустолови, који бегују од рада употребљују своје мало знање, да отворе таку школу. Само неколико коранских школа вишега реда имају приходе из старих заклада, све друге урођеничке школе издржавају се хонорарима децијих родитеља, јер поред све издашности властеле и богатих Хинда у поклонима на храмове и брамане не долази ником на ум, да унапређује народно образовање. У школу долазе деца пошто наврше шесту годину и то само мушка, јер женска се не шаљу у школу. При ступању да отац неки мали новчани дар као жртву Сарасвати, богињи мудрости или Ганези, заштитници оних, који се уче; као хонорар доноси ученик дневно шаку жита у школу, о свецима и неколико пара у готовом. Већи новчани дар уобичајен је о извесним одселима школскога течаја; већи приход доноси женитба некадањег ученика за учење песме о сватби. У једну школу долазе ретко кад више од 20 ученика, учитељ заслужи просеком месечно око 5 форината т. ј. двапут толико колико обични надничар. Учи се писање, читање и рачунање. По градовима уче деца да пишу на црној дрвеној табли писаљком од сланина (стеатита) или креде; по селима пишу се слова по стародавном обичају прстом, већином кажипрстом, у ситном песку. Кад науче азбуку онда увећају певајућим тоном мало комађе за читање, течно читање пижде се не постиже. Циљ је рачуну сигурно изналажење интереса, добитка и губитка; код више бројева помажу се помицањем малих камичака или хрица влажне земље. Таке школе налазе се у сваком граду и у већини села; само на најстаријим седиштима европске трговине уступају мало по мало место школама, што их Енглези установљују. Отуд крчи себи под упливом енглеске управе европска школа и литература по мало пут у Индију.

У прво доба потпомагали су Енглези новчано само заводе за певање персијског језика, који је тада био још веома потребан. Доцније уведоше енглески језик у наставни план по енглеским узорима ново основаних колега у Калкути, Алахабаду и Делхи. Те нове установе не нађоше одзива у народу, посета је остала слаба. Истом г. 1854. изашло је наређење, да се не стара само за уређење виших школа, него да се распростире основна настава у народу и да се унапређује знање земаљског језика. Али и од тог наређења беше слаба успеха, док није 1859. садањи лорд Дерби, тада индијски државни секретар, доказао потребу школског пореза као јединог средства за множење елементарне образованости међу Индима и да сама влада мора да уреди народне и учитељске школе по европским узорима као државне заводе, док урођеници не увиде корист тога и не стану сами оснивати школе по градовима и селима. Предлози његови остварени су г. 1870. Сада постоје у сваком округу одбори из чиновника и поверењем владе позваних урођеника, који рукују новцем и предлажу учитеље за наименовање. Највиша школска управа је у руци људи, који су изучили велике школе у Енглеској или Индији. Међу окружним надзорницима и управљајућим учитељима има више урођеника.

Очекивање, да ће богати Инди оснивати школске закладе или да ће општине ослободити владу бриге за народно васпитање, испунило се

само у малој мери, а по карактеру Инда не може се ни очекивати, да ће се народ икад заузети за оснивање школа, којима је крајња цел промена обичаја и верозаконих назора учењем енглескога језика и увођењем у европску књижевност и знаност. Поједини урођеници и градови хвале вредна су изнимка, али у осталом је све, што се николом зове, или непосредно основано од владе или постоји једино због додатака и штипендија из јавних каса. И сâме сеоске школе стављају се радо због потпоре под надзор инспектора и надучитеља, те је сваком годином све мање учитеља, који само еричу, а незнају течно да читају; од 50,000 учитеља у Бенгалској добише г. 1857. само њих сто сведоџбу, да се могу употребити као учитељи. Сад ће бити у Индији свега 50,000 школа са подруг милиона ученика, што није ни 1% становништва, где дакако приметити ваља, да полазење школе није обавезно. Једва 3% мушких знају да читају и пишу, а међу женскињем су те вештине највећа реткост.

Школска управа има да се бори са необичним тешкоћама. Децу из презрених каста не пуштају често учитељи у школу, да не изостану деца брамана и других виших каста; у већим градовима постоје за таку децу засебне школе. Наука о моралу тамо је исто тако важна као код нас верозаконна настава, јер хиндуизам дозвољава врло прљав начин живота; али мука је, да се саставе читанке, у којима нема ништа, што се неби могло сматрати као мржња Хришћана на индске религије, а притом да ипак чувају од лажи и обмане, да упућују моралном животу и да су лепо писане; последње је у толико теже, што су подобни индски сарадници још ретки. Од учитеља, који су образовани у енглеско-индским семинарима, плаше се, да ће проказати, ако се што противузаконно збива у селу“ те их се у почетку клоне. Најтеже је Инду, да пошље своје кћери у школу; власти морају да употребљају најмешнија средства, да победе ту општу одвратност; тако се поклањају при делењу награда девојчицама од две и три године, ако су из отмених породица, књиге као признање, што их је отац дао том приликом донети у школску дворану. За старе индске владе училе су да читају само бајадере, које припадају храмовима и које морају тамо да читају песме; кћери брамана плаше се, да ће их јавно мњење ставити упоред са тим озлоглашеним бајадерама, ако што науче. Ипак се губе по мало предрасуде бар у оним породицама, где су се оцеди образовали у новим школама; девојачке школе се множе и све се више полазе.

ПИСМО ИЗ ПИРОТА.

Штовани г. уредниче! Одавна мишљах већ јавити Вам се и из ових удаљених крајева српских, у које дођох по сопственој вољи и жељи; али школски послови до сад не дозволише ми то. Но држим, да се поред свег тога ни сад одоцнио нисам.

О доласку мом у Пирот и у ове крајеве не држим за нужно да Вам сада пишем. Пирот, околина и школе му нека буду за сада предмет моме писању.

Варош Пирот лежи на убавој пољани, коју просеца река Нишава.

Што се спољашњег изгледа тиче, није ни у чем заостао од других мањих турских места. Јер, док беја под Турском, беше под таквим господарем, ког се слабо тицаше спољна улгађеност и цивилизација просветних и напредних народа. Турска је тражила само робова и слугу, и од ови ма и привидну послушност и оданост; а слабо се на то обзирала, како и у каквим кућама народ живи, нити им сметаше нечист и неред. И народ сам, док бејаше под самовољним Азијатом, није се отимао, нити је показивао воље за чим лепшим и бољим. Народ је живео скромно у тишини како у кући, тако и ван ове и гледао је само да трудом и радом осигура себе и будућност својих. Таке су тада биле околности, па је тако морало да буде. Та у оно несретно доба турске госпоштине није се смео ни најжешћи Србин именом својим звати; морао је и против воље и убеђења крити име прађедовско, те га замењивати са бугарским ради мира свога и својих. Сиромах овдашњи Србин не смеде у оно доба ни свеца свога прославити онако као што га данас у слободи славе. Томе народном светковању с једне стране сметаху Турци, с друге пак стране фанариотске владике, којима то у вољи не беше. Црква је добро похађана у оно доба и бивше владике настојавале су за тим, па и путем цивилних власти гонили су народ у цркву; но поред свег тога слабо се стараше о том, шта се по цркви ради и како се свршава богослужење. У цркву се ишло под морање, а не тога ради, да се одетоји богослужење и Богу помоли; ишло се, да се само видети даде и да по обичају и прошлом а и данашњем упали воштаницу и исцелива престолне иконе. Целог богослужења ништа се друго у цркви није видети могло но улазење и излазење из цркве, паљење свећа и целивање икона, па и при најсветијем акту богослужења: при освећењу часних дарова.

Народ је у цркву долазио под капом, што је управ годило турским властима. Данас је тај неваљали обичај сасвим нестало а и многим другом чему, што не одговараше правилима православне цркве, стало се на пут. У овоме највише заслуге стекоше пиротски окр. прото Димитрије Цветковић и ђакон Павле Јовановић.

У цркви се певало неким ванредним начином. Не беше ни по начину грчком ни српском. Дерало се, викало се и отезало се, тек само да се забашури ларма од силна хода по цркви. И сами свештеници беху прости, без икакве спреме за високи чин свештенички. Они постајаше највише од занатлија и то најсиромашнијих. Бивше владике позили су за добар бакшиш свакога, ко им је пре до руке дошао, и ако је само нешто читати знао. До душе, ти свештеници нису ни имали никакве моћи ни уважења ни код власти, па ни у самом народу. Спољашност њихова беше жалосна. Одело имали су као и други простаци и од других разликовали су се само брадом. И у овоме се много штошта изменило, но још ће много воде протећи Нишавом, док се црква у овим крајевима у ред доведе.

О бившој школи пиротској може се ово рећи: поред пуне школе ђака беше опет школа празна. Школе беху дупком пуне, но слабо се ко о том старао и водио бриге, шта се и како се у школи ради, и дал' ће од такве школе бити какве вајде по народ и његову будућност. Школа,

тај једини алем камен народни, беше напуштена и предата на милост и немилост таковим учитељима, који ни спреме а ни позива за тако велеважно звање не имадоше.

Ево каква настава беше у овдашњим основним школама за време турска господарења! Учитељ је имао под собом по 300 ученика у једној школској соби. Он је слабо и улазио у школу, он већином за време школског часа сеђаше у својој соби, која беше у училиштној згради, те по потреби одређиваше и извршиваше казне над школском децом. Наставу у школи обављаху помоћници, а како? то нико није распитивао ни рачуна тражио. Овакова настава ишла је у рачун турској власти и фанариотским владикама.

Редак је пиротски грађанин, а готово нема ни једног, да по неколико година у таковој школи одседео није. А шта је научио? Готово ништа, јер оно што и знаде написати, управо надрљати, није у стању ни сам да прочита.

У опште се тада махо обрађало најње на школску наставу, једино се за тим ишло, да се најстрожијим мерама улије у дете још из малена ронско понижење и страх. А да би се то постигло, уводила се у школу најстрожија, управо тиранска дисциплина.

Ево једног примера који ће вам доста расветлити стање прошлих школа у Пироту. Учитељи, да би одговорили жељи своје владе, стављали су се у стање тирана, те су децу школску, ако су које у малом преступу нашли, о ноге вешали и по 25 штанова по табанима ударали.

То су факта и има и данас у Пироту доста ученика оне школе, који такође окусише од прошле тиранске дисциплине школске.

Народ је овде у опште добар, вредан, штедљив и поштен, и највише се бави трговином и занатом, тргују највише са сукном, лојем, маслом, кожама и стоком. У Пироту и околини израђује се најбоље сукно и то у разним бојама, а то израђују жене.

Пирот је знатан још са својих лених Ђилимова, које израђују вредне Пироћанке. Ретка је кућа у Пироту, где се Ђилимови не израђују и на све стране разанићу и распродају. Више сам пута гледао фабрикацију, но због брзине рада, не могах ући у траг начину, којим се израђују. Доста, да је то таква вештина, која се не да описати.

О овоме нека је доста за сад, а другом приликом писаћу Вам о народу у опште, о начину живљења, о околини и о данашњим школама и њиховом напредовању.

Гавра Ј. Пешић
учитељ.

ПИСМО ИЗ КАРЛОВЦА.

(Прослава св. Саве у овдањој српској учитељској школи.)

Има томе већ више од три стотине година, од како град Карловац постоји, али за све то време још се овде није дан св. Саве тако лепо и достојно прославио као што то беше ове године у овдањој српској учитељској школи.

Срби Карловчани славили су св. Саву кроз толико година, али та

слава беше обично ограничена на освећење школе, на благодарно спомињање неумрлих фундатора наших и на декламовање школске омладине. Но поред свега тога, што ово беше лепо и племенито, ипак се осетила у току времена нека празнина, осетила се потреба, да Срби Карловчани, којих и онако није много, да тај дан прославе пријатељски и братски сви скупа мушко и женско, старо и младо, богато и сиромашно, да прославе тај дан *скупа у једној кући и за једном триезом као деца једне обитељи*. Овај је замишљај заиста диван, и мора му се сваки поклонити, који год има од природе здрава разума, а у грудима поштено срце, јер је то замишљај чисто хришћански, а што је главно, *одговара карактеру народа српскога*.

Заузимањем неких чланова наше општине, нарочито заузимањем председника општинског г. Пере Сленчевића, речени дивни замишљај ове се године остварио у свој красоти својој.

До подне после службе божије као обично и сваке године обавило се освећење школе и читала се имена наших фундатора, а нека нам деца том приликом и лепо декламоваше. Но у вече беше за нас овде нечег необичнога. У просторијама српске учитељске школе састало се преко 200 особа, међу којима беше и веома угледних, а и таквих, који су можда жртве принели, само да могу то вече братски да проведу са целом општином својом.

Око $\frac{1}{2}$ 8 сати отвори светковину ову г. Петар Радуловић, управитељ ове учитељске школе, који после краћег разлагања, шта у опште у Срба значи светосавска светковина, благодарно спомену родољубиво заузимање председника нашег, позвав сав сакупљени збор, да га поздрави са искреним „живио!“ На послетку заврши поздрав свој на сакупљени збор од прилике овим речима: „Како је ова забава ове врсте прва, коју приређујемо и како је и време кратко било, од како послу приступисмо, то имајте доброту сви, па помислите, да је ово *веселе тако рећи фамилијарно, да га приређујемо своји за своје*. Колико је ко расположења и весела донео у срцу своме, нека га подели са браћом и сестрама, искрено, безазлено а у тој цели, у колико је могуће, да будемо сви задовољни.“

За тим се развијао програм овим редом:

1) *Светосавска песма*, певао у 4 гласа мешовити збор омладине учитељске школе.

2) *Српски напеви* од Јов Кафке, свирала на гласовиру гђа Катарина Мацут.

3) „*Поклана деца*“, од З. Ј. Ј. декламовала приправница гђца Анка Мирковићева.

4) „*Опало, опало*“, певао у 4 гласа овдањи црквени певачки збор.

5) *Петар Шмол*, увертира од Вебера, свирале на гласовиру гђе Софија Костићева и Санда Вањанинова.

6) „*Љубице моја*“, словачка песма, певао квартет омладине учитељске школе.

7) *Груда земље*, од Љуб. Ненадовића, декламовао Душан Грбић гимназиста, (са савршеном глумачком вештином).

8) „*Богови силни*“ у 4 гласа певао црквени певачки збор.

9) *Српске народне песме* од Корнела Станковића, свирала на гласовиру гђа Кат. Мацут.

10) „*Бивали чехови*“, певао квартет цркв. певачког збора.

11) „*Прај је ово милог Српства*“ и „*Без тебе драга*“ свирала на гласовиру гђца Санда Бањанинова.

12) *Бранково коло* од Пачуа, певала омладина учитељске школе.— Ово се певање публици тако допало, да се морало поновити.

Певачким збором омладине учитељске школе управљао је професор исте школе г. Мита Вујковић; а црквеним певачким збором капелник г. Голдовеки.

После овог првог дела забаве наше наступила је у главној дворани игранка, а у једној другој дворани беше постављена трпеза. Ми не имамо, као што то по другим забавама бива, свога ресторатера, него свака породица донела је јестива и пића, те тако трајаше овај други део скоро до беле зоре, а све лепо, мирно и достојанствено, а при том ипак весело и одушевљено, да би чисто потекле вам сузе на очи од радости, кад видите целу једну општину као једну породицу. Наравно да наздравица беше у изобиљу. Првом је почашћен наш парох и прото г. Никола Беговић, а он је предаде г. Слеччевићу, председнику нашем; другом је почашћен г. Пера Радуловић, управитељ наш, а он је предаде тадашњим посланицима нашим на сабору српском када се ова учитељска школа установила, а то беху г. Никола Беговић и данашњи подпредседник општине наше г. Никола Славнић — Споменути ми је нарочито још и госта нашег г. *Муљевича* из Даља, који нас много веселио својим красним певањем Змајевић песама.

И тако нам ова забава прође, али оста у срцима свију нас слатка успомена, која ће груди наше мило и дуго да нам згрева. —р.—

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Српска граматика у основној школи.*) Под тим насловом донео је 13. број „Заставе“ чланак од „једног учитеља,“ у ком се вели: „да од скоро 70 ученика, што су се ове године уписали у први разред на срп. гимназији новосадској, једва се могу наћи њих 15—20, који имају нешто више појма и боље спреме у српској граматичи; и осим тога још и то изрично напомињемо, е се онака, да деца из немачких школа у опште доносе више граматичка знања, него ли деца из српских школа.“ Поштовани писац не треба да се боји ничије срдње, што са истином на среду излази, а још мање треба да му је тешко, што је морао горњи факт да изнесе на јавност, јер тужба та опетује се сваком годином од стране господе професора не само новосадске него у опште свију гимназија. Иста господа губе из вида, да је основна школа засебан школски организам, који не стоји у вези са гимназијом, нити ко има права, да основну школу сматра предуготовном школом за гимназије. Господа професори хоће граматичку, а народна школа има према својој цели да извршује и друге важније задаће. Не чудимо се, што деца из немачких школа доносе више граматикалног знања, јер у нашим школама не учи се само мађарски и немачки него још и српски и славенски језик, а код таког претовареног

наставног плана (који не могу школске власти да мењају) морају да на-те сви предмети, па и граматика! Горњом тужбом, и ако, признајемо и-скреном, неће се гимназија вишта помоћи, него ће јој и на даље остати теретан посао, да сама себи моделује ученике према својој цељи.

(Из земаљског учитељског пензионог фонда) добила је Ана рођ. Магда, удова иза бившег српског учитеља у Кумани Петра Фогараша 84 ф. го-дишње пензије, а троје њихове малољетне деце по 25 ф. годишње потпо-ре. Колико је нама познато то је први случај, да је удовици и сирочади српског учитеља подељена пензија оди. потпора из горњег пензионог фонда.

(Св. Сава на Цетињу.) Иза службе божје пошло је цело свештенство у потпуном орнату, кнез и престолонаследник и сав народ у основну школу, где је свећена водица. Школа је била лено украшена заставама, венцима и сликама. Пошто је протођакон и учитељ Филип Радичевић из-говорио беседу о св. Сави, а деца школска декламовала и отпевала неко-лико родољубних песама, изговори надзорник црногорских школа Стево Чутурило присутним учитељима беседу о њиховим дужностима. (Исту ће-мо донети у идућем броју. У.) — Ове је године била и у Никшићу прва народно-школска прослава св. Саве.

(Св. Сава у Сарајеву.) Иза службе божије освећена је нова школска зграда. У дворани српске православне гимназије држао је проф. Живко-вић сходан говор о значају св. Саве. Овој светковини присуствовала су српска деца из свију сарајевских школа.

(Ц. кр. главно заповедништво у Загребу као крајинска земаљска управна област) издало је под 7. нов. 1880. наредбу у проведбу закона од 10. фебр. 1880. о некојим променама у школским прописима нарочито гледе учитељске плате. Наведена наредба говори о начину, по ком ће се одсад учитељи бирати оди. наименовати, о увршћивању учитеља и учи-тељица у нове платне разреде и о побирању 20% школскога намета, који је горњим законом прописан у место досадањих 10%. По овој наредби мораће се одсада на двосполним школама, чим на њима узбуду два учи-тељска места, увек расписати стечај с додатком, да ће се једно место поунити учитељицом.

(У сабору троједне краљевине) интерпеловао је у седници од 3. фебр. народни заступник Зорић владу о квинквеналима народних учитеља (в. с. 298. III. л. од прошле године.) Интерпелација гласи: Који су разлози потакнули владу, да досуђивање квинквенала чини зависним и од политич-ког држана дот. учитеља? Како тумачи влада таку наредбу и што она мисли под политичким понашањем учитеља? — Одсечни предстојник навео је у свом одговору на ту интерпелацију, који је дакако сабор узео на знање, међу осталим и то, да влади није потребно, да том наредбом аги-тује зарад предстојећих избора, јер је уверена, да ће сви учитељи потпома-гати владу, од које тако много (!) имају. — У седници од 16. фебр. у-правио је заступник Васа Ђурђевић на владу ову интерпелацију: 1. Зна ли влада, да је школско надзорништво осечке жупаније расписало стечај за учитељицу у општини даљској, у којој су православни Срби у већини, ограничив стечај тај само на кандидаткиње римске вере? 2. Држи ли влада поступак тај оправданим и законитим? Ако не држи 3. је ли вољна

жељи и захтеву школског одбора даљског задовољити, те нов стечај за учитељицу расписати дати без ограничења тако, да узмогну компетовати кандидаткиње како вере римске тако и православне?

(*Црквено-школска општина у Черевићу*) изабрала је за свог председника познатог народног добротвора Атанасија Гереског. Надамо се, да ће ово заслужено одликовање имати благодетне посљедице за тамошњу српску школу. Кућа, коју је исти добротвор поклонио општини, изреком је намењена за вероисповедну женску школу.

(*Нови Сад.*) Маџистрат је одобрио 2000 ф. за прошлу годину и исто толику своту и за ову годину за подизање нове српске школе на новосадским салашима и за оправку школе на Клисци.

(*Општина немачка учитељска скупштина*) биће ове године 7., 8. и 9. јуна по новом кал. у Карлеру у Баденској.

(*Кр. хр. слав. даал. земаљска влада*) издала је под 22. јан. 1881. наредбу, којом се одређује, да ће сваки учитељ, којег кривицом кр. жуп. школеки надзорник није могао школу да прегледа, осим што ће за то и другчије одговарати, морати да плати надзорникове путне и дневне трошкове.

(*У Босни*) не престају поједине власти ћирилицу да прогањају. У Градаццу покупили су све књиге школске из српске школе и предстојник је дао друге књиге, што су у Загребу или Бечу латиницом штампане. У Шамцу је предстојник узео само 3. читанку, а друге је књиге оставио. У Брчком је послат српској школи учевни распоред, који гласи за пучке школе, а писан је за сва четири разреда латиницом. Пошто је онде српска школа, то општина неће да се обзире на тај послати распоред. („С. к.“)

(*Двојана мера.*) По §. 93. школског штатута за бившу угарску војену границу од г. 1877. морају и они родитељи, којих деца полазе вероисповедну школу, плаћати 10% директнога државног пореза на издржавање комуналних школа. Тај §. био је поглавито узрок, што наше општине у развојаченој крајини нису могле поред комуналних школа да задрже своје вероисповедне. Али у Чуругу има неколико Нерба, који поред тамошње срп. ком. школе имају своју вероисповедну. По закону требали би и они да плаћају оних 10%. Међутим је бачко-бодрошка жупанијска власт на молбу тих Нерба ренила, да су молиоци дужни само толико школарине у корист комуналних школа плаћати, колико им претече до 10% по порезној форинти од плаћања школарине за своје вероисповедне школе. Види се дакле, да се строгост §. 93. односи само на православне родитеље!

(*Школе у Црној Гори*). Њ. В. кнез црногорски посетио је приликом свог бављења у Никшићу у половини децембра и тамошњу школу, у којој се дуже забавио испитујући сам лично ученике. Видећи леп напредак обдарно је све ученике са 170 ф., а учитеља Ђуру Поповића крстом Даниловим 4. степена. Другог учитеља Сћепана Мартиновића, који је у пронастом рату за ослобођење јуначки учествовао, одликовао је кнез том приликом сребрном медаљом за „храброст“ и другом новом медаљом из рата за ослобођење. — Школе хришћанске у Подгорици већ су огнечеле, а у мухамеданску тек се деца уписују, што поред фанатизма подгоричких Турака врло тешко иде. Напротив у Уцињу желе и Турци и римокатолици, да им се што пре подигне школа, што ће им се учинити идуће године. Кнез је даље намерио, да ове го-

дигне отвори главну школу у Голубовцима као и по многим селима у Зети, где ће се учити велики број православне и мухамеданске деце, јер су села измешана. — Женски цетињски институт, који броји десету годину свога постанка, добио је Црногорку гђцу Анђу Поповића за учитељку. Она је у истом институту свршила своје образовање. Дај Боже, да таквих примера буде што више! Особље цетињског института састоји се из три учитељке, два учитеља и управитељице гђе Наталије Лвовне графиње Месарош. Овај умни расадник женске просвете у Црној Гори дао је леп број образованих и племенитих женица, које му служе на дику. Као што је познато тај је завод подигнут као споменик братске љубави према племенитоме владоцу и његову народу сретствима великодушне руске царице блаженоупокојене Марије Александровне. („З.“)

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

2. *Истина благо. Приповетка Ф. Хофмана. Превео Милутин Јакшић гимназиста. Издање књижаре Луке Јоцића и друга у Новом Саду. 1881. С. 93. Цена 30 нов.* — У Немачкој броји се Хофман међу најприпознатије приповедаоце за омладину. Горња књижица једно му је од најбољих дела. Пуна је лене забаве и поуке, а тајанствена перуанска крајина, која се описује у тој причи, побудиће највеће интересовање у младих читалаца. Приповетка је како ваља на српски преведена, а то заслужује у толико веће признање, што је преводилац још млад ђак.

3. *Први основи из рачуна у основној народној школи. Са обзиром на нове мере. Ручна књига за учитеље. По Шубергу, израдио Мита Т. Фрачковић народни учитељ. Издање накнадне књижаре Луке Јоцића и друга у Новом Саду 1881. С. 25. Цена 15 нов.* — Горњим насловом није тачно означен садржај књиге, јер иста се бави само једним основом рачунског рада и то упознавањем десетина и њиховом применом на рачунање са новим мерама. Како г. писац хоће, да се одмах у I. разреду сматрају десетине као особита врста разломака, које учи и писати у њиховој засебној форми (децималној), то ће мало наћи учитеља, који тако поступање неће држати за преухитрено. Али и сам начин, којим је г. писац извео своју тему, не може референт да препоручи. Пут н. пр., којим долази до бележења десетина (с. 8.) веома је теретан и показује јасно, како се свети сваки покушај, да се предузима неки предмет кад му није време. Доцније би се дало то сасвим лако извести на броју, који се састоји из једнаких цифара. Уз то су разјашњења местимице нејасна, а неугодно се осећа гдекад и месни дијалекат („садржавање једнога броја у друш број;“ „колико се пута краћи потез у онај дужи садржи“). Да се „две десетине садрже у четири десетине двапута“ означаје се са „% : % = 2.“ Истина, да је та писмена представа прилагођења усменом рачунању (а не као што се г. писац извињује да „неје“), али ипак није та форма за препоруку због схеме за делење, која ће доцније доћи, те би оно што се пре учило било извор великој забуни. Учитељ долази често у прилику; да нешто, што је пре казао, доуни, ограничи, заокружи, али никад не сме да учи оно, што ће морати у току наставе тотално да обори. Јер већ Коменски је рекао, да

WWW.UNIBS.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

се много теже одучи, него што се научи. — И за упознавање са мерама није г. писац изабрао добар пут. Мере за дужину почиње милиметром (у место основном мером, која је метар), шушље мере центилитром, који се нигде у обртном животу не употребљује, мере за тежину грамом, који већ тим што је мали не привлачи дечију пажњу, којој је и по практичкој потреби килограм много ближи. Приметићемо још г. писцу, да „миран положај плитаца“ и „равнотежје“ није исто (с. 20.) Не верујемо, да ће бити учитеља, који ће се с г. писцем и у том сложити, да (у I. разреду!) „баш за тачније посматрање и боље памтење ваља употребљавати само оне разломке, код којих су именитељи сложени из више бројака, тако н. пр. дванаестине, четрнаестине, петнаестине, шеснаестине, осамнаестине и двадесетине.“ Само ничега сувише!

М. Петровић.

Р А З Н О.

(*На жртвеник просвете.*) Познати школски пријатељ пречасни господин Фотије Јорговић, игуман манастира Војловице изволео је ове године претплатити „Школски лист“ осим за себе још и за српску школу у камералном Сент-Ђурђу. Родољубиви трговац у Суботици г. Ђорђе Карановић држи и ове године наш лист за г. Глишчу Ковачевића учитеља у Бихачу, а поседник у Сомбору г. Ђорђе Михаиловић за српску школу у Кишфалуби. Отлични родољуб г. Лука Л. Јовановић, кр. брзојавни надчиновник у Загребу претплатио је лист за српску школу у босанском Шамцу.

(*Књижевност.*) Накладом књижаре браће Јовановића у Папчеву изишао је: „Отмен свет. Упутство како треба да се влада отмен свет у друштву. По припознатим страним изворима, а према нашим приликама саставио П. Димитријевић.“ Цена је 80 н., а у фином елегантном повезу 1 ф. 80 н. Слична дела излазе у свима књижевностима и свуд се веома траже као кажинуту у друштво. Истој цељи радо је да послужи горње дело у нашем друштву и пошто је написано у патриотичном духу, то обраћамо на њега пажњу свију родитеља као и зрелије омладине. — Добисмо врелу књижицу „Руку на срце! од Светозара Савковића. У Новом Саду српска народна задружна штампарија 1881.“ То родољубиво разматрање вреднога писца прештампано је у засебну књижицу из „Српског сокола“ за г. 1881. и већ смо му се тада одазвали топлим признањем. Очекујемо од нашег учитељства, да ће што већма крчити пут у народ тој књизи, која је дошла сасвим у време. — Достављено нам је дело: „Калуђер. Истина и појезија. Приповетка дра Ј. Субботића.“ Исто је издала књижара Луке Јоцића и др. у Н. Саду, износи 23 табака, а цена му је на белом папиру 1 ф. 20 н., на жућкастом 1 ф. 40 нов.

(*Педагошка књижевност на страни.*) У Лајпцигу је изашло код Оттона Виганда дело: „Die deutsch-evangelischen Mittelschulen in Siebenbürgen und die denselben drohende Gefahr. Eine Rechts- und Kulturfrage.“ Цена 1½ марке. — У Штутгарту је изашла књижица од Макса Колба: „Der Schulgarten, dessen Nutzen und Einrichtung.“ Са два плана у тексту. Може се препоручити свима, који намеравају да подигну школски

врт, а желети је, да је таких што више. — Оне, који се интересују за Плаузон Касову наставу у ручном раду чинимо већ сада пажљивим, да ће скоро изаћи код Херозе-а у Витенбергу спис, ком је наслов: Може ли се настава у ручном раду спојити са народном школом? 4 расправе, што су их писали стручњаци, а издао О. Саломон, управитељ семинара за образовање учитеља ручнога рада у Нессу у Шведској. — У Кенигсбергу и Лајпцигу већ су уређене школе за ручни рад. (A. d. L.)

(*Дувне у Новоме Саду*.) Чланак М. Петровића у 1. бр. нашега листа „42 Српкињице у Новоме Саду“ нашао је одобравање на све стране са одлучности, која одговара жалосним појавама, које се у њему цртају. Сад је изишао и у 15. бр. „Заставе“ чланак под насловом „Женске школе у Новом Саду,“ који се бави истим предметом. Из њега видимо, да оне 42 Српкињице нису све из Новог Сада, него да је 12 са стране а до (?) 30 из самог Н. Сада. Што се у нашем чланку предвидело, то се на жалост ево већ догодило. У „Застави“ читамо, да у школи новосадских калуђерица има већ таких (дакле више!) српских девојчица, и то *свештеничких кћери*, које се спремају, да пређу у крило римске цркве. Тако далеко одвело нас је штедење оних, који не заслужују да се штеде!

(*Виша девојачка школа у Новоме Саду*) приредила је на Сретеније беседу с играчком на корист свог фонда и сиромашних ученица те школе. С беседом био је скопчан један сходан позоришни комад за децу од професора те школе Стевана Јефтића, који су саме ученице приказивале.

(*Друштво против цесовања*) основано је на св. Саву у Брђанима у банском окружју на предлог вреног тамошњег пароха и нар. посланика Павла Пајића. Иза његове речите беседе, у којој је живо разложио проклетство цесовке, која нам народ понижава, а примљена је од туђина, пријавило се и убележило у друштво 12 мушких и 2 женскиње, који сви положише завет, да „неће клети, ни зло говорити.“ То су први осниваоци друштва, које се назвало „друштво поштовања српских светиња.“ Желимо, да се број његових чланова све више множи, а и други српски свештеници да пођу примером честитога пона Павла.

(*Снага мишића у зарезника.*) Мало је животиња, код којих је снага мишића тако јако развијена као код зарезника. Као да је *Плимије* то први приметио, јер каже у свом природопису, да мрави према величини тела имају грдну снагу. Бува, која је само 3 милиметра велика, скаче на 1 метар далеко; пантер, најокретнији од свију кичмењака, морао би 1 километар далеко да скочи, кад би хтео толико да уради као бува. Кокица може да вуче терет, који је 14 пута тежи од ње, а посматрани су и такви зарезници, који су 79 пута тежа тела, него што су сами, ваљали. Најчудноватије је, што изгледа, да су мишићи у толико јачи, што су зарезници мањи. Инак су им мишићи, ма да их је врло много, веома ситни. Упоредиња ради помињемо, да човек не може да вуче ни толики терет, колико је сам тежак, а коњ стоји у том још горе него човек.

(*Вежбање у стрељању.*) У Француској заведено је у 20 школа у Паризу вежбање ученика у стрељању. Пушке, што их употребљују ученици, сасвим су безопасне и удешене су поступно према годинама школске омладине. Французи сматрају то вежбање као веома важно за будућност.

Н Е К Р О Л О Г.

У Бегечу се преставио тамошњи стари српско-народни учитељ *Александар Анђелић*, у 63. год. живота после 38 година учитељовања. Био је брижљив и савестан учитељ. Вечан му спомен! (Ј.) — 30. дец. 1880. преставио се у 65. год. *Петар Радосавовић*, земљоделац из Михаиловца у смедеревском округу. Он није био школован, али је веома љубио и помагао науку: 1869. г. дао је 2300 дуката у готовом новцу општини михаиловачкој, која је од тих новаца подигла лепу и пространу зграду за школу и вељешњу цркву. Осим овога покојник је чинио још многа и многа добра школи и цркви. Слава имену његовом и мир племенитој му души! (Пр. Г.)

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Сврш. горњокарловачки приправник Никола П. Орлић изабран је за учитеља у Бијелом пољу (код Мостара). У Кикинди је на место пок. учитеља Светозара Недића постављен за привр. учитеља сврш. приправник Север Веселиновић. Учитељ у Петрињи Светозар Топаловић постављен је за учитеља у Клокочеву, Станко Шибанић за учитеља у Трњанима.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ у Мостару у Херцеговини за мушку српско-православну школу. Плата је 500 ф., а самац добија и стан са намештајем и огревом. Првенство имају они, који знају немачки, у ком ће им се случају по потреби и плата повисити. Рок до 15. марта по ст. кал. Молбенице се шаљу управи српских православних школа у Мостар.

Тражи се учитељ за општинску школу у Српском Крстуру. Плата је 300 фор., слободан стан и $\frac{1}{4}$ јутра врта. Компетовати могу без разлике вероисповести и народности сви они, који су способни за учитеље, а добро знају мађарски и српски. Рок до 1. апр. п. р. Молбенице се шаљу општинском школском одбору у Срп. Крстуру.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. К. М. у Врбасу. Поузећем не можемо слати, изволте послати 50 н. — Г. П. Д. у Ст. Б. Пошто је Ваш допис очевидно у брзини писан, те пун грешака, а уредништво нема каде, да га дотерује за штампање, то смо Вам га вратили путем, којим сте желели. — Г. Н. Н. О. у Бијелом пољу. Пристали смо по Вашој жељи. — Г. В. М. уч. у Старчеву. Послату 1 ф. 50 нв. урачунал смо Вам за целу годину, јер сте послали три претплатника. За бројеве од друге половине 1880., које смо Вам одиравили, молимо 50 н. — Г. М. Р. уч. у Кузмину. Примисмо по Вашој жељи. Бројеве од прошле године можете још добити, ако пошаљете 50 нв. — Г. Н. Т. уч. у Сарајеву. Адрес је за госпођицу био већ штампан, кад смо добили Вашу дописницу; иначе судимо, да је то свеједно. — Г. Ђ. П. уч. у Ст. Београду. Лист Вам шаљемо и молимо за претплату; 2. и 3. бр. од прошле године нема више. — Г. С. Т. учитељ у Клокочеву; г. С. Ш. уч. у Трњане и г. С. Ј. богосл. у Задру. Лист Вам се шаље у по цене.

 Сви бројеви од друге и треће трећине прошле године могу се добити за 50 нв. Бројева од 1. трећине нема више.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампа Ф. Витерман.